

دیدگاه

شماره: ۹۸۷	موضوع: ارتقای نظام اعتبار مالیاتی تحقیق و توسعه راهکار اصلی رسوخ فناوری در بنگاه‌های بزرگ صنعتی
تاریخ: ۱۴۰۱/۷/۴	
تهیه و تنظیم: محمدرضا عطارپور	
<p>توضیح اجمالی:</p> <p>۱- سرمایه‌گذاری در تحقیق و توسعه از مهمترین پیش‌نیازهای توسعه فناوری و نوآوری در سطح ملی محسوب می‌شود. امروزه بسیاری از دولت‌ها از مشوق‌های مستقیم و غیرمستقیم متنوعی برای حمایت از ارتقای تحقیق و توسعه در سطح بنگاه‌های صنعتی استفاده می‌کنند. مشوق‌های مالی مستقیم اغلب در اقتصادهای رشدیافته و بالغ مانند آمریکا، سوئد و آلمان بکار گرفته می‌شود. اما بدلیل اینکه مشوق‌های مالیاتی هزینه‌های اجرایی پایین‌تری دارند و بی‌طرفانه‌تر هستند، کشورهای زیادی از آنها بعنوان ابزاری برای حمایت از تحقیق و توسعه استفاده می‌کنند و وزن آن نسبت به حمایت مستقیم مالی در کشورهایی چون ژاپن، کره جنوبی، استرالیا، فرانسه، هلند، دانمارک، انگلیس و کانادا بیشتر است.</p> <p>۲- در کشور ما نیز تلاش‌های زیادی برای ارتقاء تحقیق و توسعه از راه اختصاص مشوق‌های مالیاتی شده است. تعیین مصادیق هزینه‌های قابل قبول مالیاتی (ماده ۱۴۸ قانون مالیات‌های مستقیم)، معافیت مالیاتی شرکت‌های دانش بنیان، معافیت‌های مالیاتی مربوط به قرارداد منعقد با دانشگاه‌ها یا مراکز پژوهشی و آموزش عالی (ماده ۳۲ قانون رفع موانع تولید رقابت پذیر)، معافیت خدمات و فعالیتهای پژوهشی شرکت‌های پژوهشی از پرداخت مالیات بر ارزش افزوده (ماده ۱۲ قانون مالیات بر ارزش افزوده) و معافیت درآمد ناشی از فعالیتهای پژوهشی و تحقیقاتی مراکز دارای پروانه تحقیق (ماده ۱۴۴ قانون مالیات‌های مستقیم) مهمترین حمایت‌های مالیاتی از توسعه تحقیق و توسعه در کشور بوده است. باتوجه به نتایج طرح آمارگیری از کارگاه‌های دارای فعالیت تحقیق و توسعه توسط مرکز آمار ایران در سال ۱۳۹۸، سهم بخش کسب‌وکار (بنگاه‌ها) از کل هزینه‌کرد تحقیق و توسعه، تنها ۳۳ درصد بوده است که فاصله زیادی با کشورهای پیشرو در جهان دارد^۱. بر این اساس به نظر می‌رسد این فهرست بلندبالای معافیت‌های مالیاتی در کشور که مبتنی بر معافیت مالیاتی (تعیین هزینه‌های قابل قبول مالیاتی) و یا معافیت درآمدمحور هستند، اکثراً غیرهدفمند، غیرمشروط و بااثربخشی پایین طراحی و اجرا شده‌اند. این مشوق‌ها علاوه بر اینکه موجب کاهش شدید درآمدهای مالیاتی دولت شده و بازتوزیع درآمد توسط نظام مالیاتی کشور به عنوان یکی از کارکردهای اصلی آن را مختل نموده است، در عمل نتوانسته است افزایش فعالیت‌های تحقیق و توسعه در واحدهای صنعتی و در نتیجه بهبود بهره‌وری و رقابت‌پذیری آنها در سطح بین‌المللی که محرک اصلی اقتصاد دانش‌بنیان هستند، را تسهیل نماید.</p> <p>۳- به طور کلی مشوق‌های مالیاتی به دو صورت هزینه محور و درآمد محور تقسیم بندی می‌شوند. اثربخشی مشوق‌های درآمدمحور، مشخص نیست و کمتر توصیه می‌گردد. اجرای این نوع از مشوق مستلزم نظام مالکیت فکری قوی در کشورها می‌باشد و اثربخشی آن نیز اثبات نشده است. در کشور ما نیز مهمترین مشوق مالیاتی تحقیق و توسعه که ذیل قانون حمایت از شرکت‌ها و مؤسسات دانش‌بنیان طراحی و اجرا شده است، مبتنی بر همین شیوه است. بر این اساس درآمد شرکت‌های دانش‌بنیان از فروش محصولات موردتأییر آنها از پرداخت مالیات معاف خواهد بود. همراستا با تجربیات جهانی و سابقه اجرای این قانون در کشور، این شیوه اثربخشی لازم در ارتقاء فعالیت‌های تحقیق و توسعه را نداشته است.</p> <p>۴- از طرف دیگر مشوق‌های هزینه‌محور به دو دسته عمده معافیت‌های مالیاتی و اعتبار مالیاتی تقسیم می‌گردد. میان اعتبار و معافیت مالیاتی تفاوت اندکی وجود دارد و نمی‌توان با قاطعیت نوعی را بر نوع دیگر ترجیح داد؛ اما با توجه به سهولت پیاده‌سازی اعتبار مالیاتی، می‌توان برتری‌ای را از این بعد به آن نسبت داد. مبتنی بر تجربیات جهانی، اگر در نظام مالیاتی هزینه‌های تحقیق و توسعه به‌عنوان هزینه‌های قابل قبول مالیاتی شناخته شوند، معافیت مالیاتی و تشویق بیشتر بنگاه‌ها و حمایت از آنها برای انجام فعالیت‌های بیشتر تحقیق و توسعه، اعتبار مالیاتی پیشنهاد شده است. به عبارت بهتر اگر هدف توسعه فعالیت‌های تحقیق و توسعه در بنگاه‌های</p>	

۱- به عنوان نمونه بر اساس شاخص جهانی نوآوری (۲۰۲۱) این سهم در کره جنوبی، ۷۷ درصد، در آلمان، ۶۶ درصد، در چین، ۷۶ درصد و در ژاپن ۷۹ درصد تخمین زده شده است.

دیدگاه

صنعتی باشد، اعتبار مالیاتی از محبوبیت بیشتری برخوردار است و در بسیاری از کشورها نظیر آمریکا، بلژیک، اسپانیا، ژاپن، کره جنوبی و استرالیا مورد استفاده قرار می‌گیرد.^۲ تفاوت اساسی معافیت‌ها و اعتبارها در این است که اعتبارهای مالیاتی، مستقیماً مالیات متعلقه به شرکت را کاهش می‌دهند و نه درآمد مشمول مالیات را. این موضوع باعث می‌شود شرکت‌های صنعتی برای انجام فعالیت‌های تحقیق و توسعه و هزینه‌کرد در آنها رغبت بیشتری داشته باشند. از طرف دیگر اکثر کشورها امکان انتقال اعتبار مالیاتی به آینده را برای بنگاه‌هایی که صورت‌حساب مالیاتی آنها کمتر از اعتبار مالیاتی آنها باشد را فراهم کرده‌اند، لذا شرکت‌ها تمایل بیشتری دارند تا از اعتبار مالیاتی تحقیق و توسعه استفاده نمایند و حجم سرمایه‌گذاری خود در تحقیق و توسعه را افزایش دهند.

۶- با توجه به اینکه در کشور ما قوانین و مقررات و سازوکارهای اجرایی، بر دو دیدگاه ارائه مشوق‌های درآمدمحور و یا ارائه معافیت مالیاتی متمرکز بوده و نتوانسته فعالیت‌های تحقیق و توسعه در شرکت‌های بزرگ را تشویق و تسهیل نماید، لذا بازنگری و تغییر ریل در این مشوق‌ها و اختصاص اعتبار مالیاتی تحقیق و توسعه با هدف افزایش رسوخ فناوری در واحدهای صنعتی بزرگ کشور و ارتقای نقش آفرینی آنها در توسعه اقتصاد دانش‌بنیان و ارتقای صادرات محصولات دانش‌بنیان می‌تواند بیش از پیش مورد توجه قرار گیرد.

نکات کلیدی

بالا بودن سهم بخش کسب‌وکار از سرمایه‌گذاری کشورهای پیشرو در تحقیق و توسعه نشان می‌دهد، تحقق اقتصاد دانش‌بنیان، بدون نقش آفرینی جدی شرکت‌های صنعتی بزرگ با بهره‌وری بالا و رقابت‌پذیری در عرصه‌های بین‌المللی امکان‌پذیر نخواهد بود. لذا ارتقاء فعالیت‌های نوآورانه در قالب افزایش سرمایه‌گذاری در انواع نوآوری (STI و DUI) و رسوخ فناوری در آنها باید مورد توجه سیاستگذاران و دولت‌مردان قرار گیرد. برای جهت‌دهی به مشوق‌های مالیاتی در توسعه سطح سرمایه‌گذاری بنگاه‌های صنعتی در تحقیق و توسعه موارد ذیل باید مورد توجه قرار گیرد:

- ۱- اگر هدف اصلی ترغیب حضور شرکت‌های بزرگ و صنعتی در سرمایه‌گذاری در تحقیق و توسعه است، استفاده از ابزار اعتبار مالیاتی اثربخش‌تر از سایر مشوق‌های مالیاتی (معافیت مالیاتی و معافیت درآمدی) خواهد بود. محبوبیت این ابزار در تمامی کشورهای پیشرو و همچنین موفقیت اندک معافیت‌های مالیاتی که کشور تاکنون به این فعالیت‌ها اختصاص داده است، نشان می‌دهد تدوین چارچوبی جامع برای طراحی این مشوق مهم باید در دستور کار تصمیم‌گیرندگان قرار گیرد.
- ۲- در طراحی این نوع حمایت (اعتبار مالیاتی) نکته کلیدی تعیین مصادیق سرمایه‌گذاری شرکت‌ها در تحقیق و توسعه است. با توجه به اینکه تاکنون در کشور تلاش جدی برای این موضوع انجام نشده است، ریل‌گذاری درست و استفاده اثربخش از این ابزار حمایتی، نیازمند تعریف دقیق فعالیت‌ها و هزینه‌کرد تحقیق و توسعه و شناسایی مرز این فعالیت‌ها از سایر فعالیت‌های علم، فناوری و نوآوری است.
- ۳- سازوکارهای نوآوری باز در قالب همکاری‌های فناورانه می‌تواند در اختصاص اعتبار مالیاتی مؤثر باشد. در این راستا می‌توان از اعتبار مالیاتی به عنوان ابزاری برای توسعه همکاری فناورانه بین بنگاه‌های صنعتی و شرکت‌های تازه تأسیس فناوری محور (NTBFs) استفاده نمود. این موضوع علاوه بر کاهش ریسک سرمایه‌گذاری شرکت‌های بزرگ در تحقیق و توسعه، می‌تواند بازار مناسبی برای شرکت‌های دانش‌بنیان و فناور ایجاد کرده و مشکلات آنها نظیر توان مالی و تجهیزاتی را تا حدود زیادی برطرف نماید. به عبارت بهتر هم‌افزایی، چابکی و تکنولوژی شرکت‌های دانش‌بنیان و توان مالی، فنی، بازار و تجهیزات شرکت‌های بزرگ می‌تواند کشور را به سمت توسعه اقتصاد دانش‌بنیان رهنمون سازد.

۲- کمیسیون اروپا (۲۰۱۴)، پس از بررسی بیش از ۸۰ مورد مشوق‌های مالیاتی تحقیق و توسعه در ۳۱ کشور عضو اتحادیه اروپا و برخی کشورهای منتخب، اظهار داشته است که اعتبار مالیاتی تحقیق و توسعه محبوب‌ترین نوع مشوق‌ها است (که در ۲۱ کشور استفاده می‌شود) و معافیت افزایشی برای هزینه‌های تحقیق و توسعه (که در ۱۶ کشور استفاده می‌شوند) و استهلاک کاهش‌یافته (که در ۱۳ کشور استفاده می‌شود) در جایگاه‌های بعدی قرار دارند.